שובו של דאעש: ארה"ב מזהירה מפני שיקומו של ארגון הטרור

written by אלי קלוטשטיין | 31.07.2024

משחקי האולימפיאדה שיצאו לדרך בשעה טובה בצרפת לוו בתקלות אינספור, שאפילו העיבו על טקס הפתיחה החגיגי ביום שישי. עם זאת, לא התקלות בהכרח הן בהכרח מקור הדאגה העיקרי של המארגנים, אלא דווקא האיומים השונים לפיגועים. האפשרות שאולי מדירה יותר שינה מעיניהם היא שפעילי טרור ינסו לזרוע כאוס בתחרויות באמצעות פעולות שיפגעו בספורטאים, בצופים ובמתקנים כאחד.

בחודש שעבר פרסם אמצעי תקשורת המזוהה עם ארגון הטרור דאעש תמונה שבה נראה כטב"מ המופעל בשלט רחוק כשהוא מרחף לעבר מגדל אייפל. ברקע נראה הכיתוב "אולימפיאדת הזאבים הבודדים החלה, אנשאללה". ואכן, בין היתר חוששת המשטרה המקומית מפעילות של תומכי דאעש נגד האולימפיאדה. החששות הללו גברו כשאותו אמצעי תקשורת אסלאמיסטי פרסם כמה ימים מאוחר יותר תמונה נוספת, שבה נראה חמוש רעול פנים עומד לפני מגדל אייפל שעולה באש, לצד אזהרה: "אנו ננקום, אנשאללה".

בישראל אולי נוצר הרושם כאילו ארגון הטרור הקיצוני אותו ארגון שהטיל את אימתו על חלקים שלמים של המזרח התיכון והקים יש מאין ח'ליפות ענקית תחת שלטון מוסלמי קנאי באמצע העשור שעבר כבר מאיים פחות מבעבר. אבל לא כך הם פני הדברים: השלוחות של דאעש פעילות בחלקים נרחבים של העולם. על כמה מפעילי הארגון באפריקה, למשל, הטילה ארה"ב עיצומים בשבוע שעבר; אנשי הארגון בח'וראסאן ביצעו את הפיגוע באולם הקונצרטים ברוסיה במרץ, שבו נהרגו למעלה מ-140 איש; בסוריה טרוריסטים של דאעש נלחמים בממשל ובקבוצות מורדים אחרות; ורק לפני כשבועיים ביצעו לוחמי דאעש פיגוע במסגד בעומאן, שבו נהרגו חמישה בני אדם.

ארגון הטרור הזה חי ובועט, וגם סופג בעיטות בחזרה. העיראקים, למשל, עצרו השבוע 21 פעילי דאעש במחוז סולימאניה במדינה. בחודש שעבר נעצרו בארה"ב שמונה פעילי מחוז ח'וראסאן בחשד שהיו חלק מתא רדום בניו-יורק. אפילו בישראל נעצר לפני חודשיים תומך הארגון שביקש לבצע פיגוע טרור בלב הארץ.

אבל מה שיכול להיות עוד יותר מפחיד כעת הוא דווקא האפשרות שדאעש יחזור לפעילות בהיקף נרחב באזור שבו נולד: סוריה ועיראק (תזכורת: פירוש ראשי התיבות דאע"ש בערבית הן "המדינה האסלאמית בעיראק ובסוריה"). צבא ארה"ב פרסם בשבוע שעבר אזהרה חמורה שממנה עולה כי בחצי שנה האחרונה ארגון הטרור הראה גידול ניכר של מאמציו לבצע פעולות תופת. "מינואר ועד יוני 2024", נכתב בדו"ח של פיקוד המרכז בצבא ארה"ב, "דאעש קיבל אחריות

על 153 מתקפות בעיראק ובסוריה. בקצב הזה, דאעש נמצא בדרכו ליותר מפי שניים מתקפות טרור מבשנת 2023. הגידול במתקפות של דאעש מעיד כי הארגון מנסה להשתקם, לאחר שנים אחדות של פעילות מופחתת הרדיפה המתמשכת אחר כ-2,500 לוחמי דאעש בעיראק ובסוריה היא מרכיב חיוני להבסת ארגון הטרור", הוסיפו האמריקנים וציינו את מספר לוחמי הטרור שלהערכתם כיום פועלים בשורות הארגון.

הד לחששות הללו נמצא בדברים שאמר השליח המיוחד של האו"ם לסוריה, בנאום משודר מרחוק שנשא בפני מועצת הביטחון בשבוע שעבר. "הצורך בדה-אסקליזציה, המוביל להפסקת אש בכל רחבי המדינה, נותר חיוני מאי פעם", אמר גיר פדרסן הנורווגי, "האיום שנשקף מארגוני טרור מוכרים חוזר וגובר, כשדאעש נמצאו בדרכו להכפיל את מתקפותיו מה שמחייב פעולה משותפת נגדו".

פרשנים מעירים, עם זאת, שהמצב חמור ממה שמשתקף בהצהרה של צבא ארה"ב. המדדים של האמריקנים להיקף הפעילות של דאעש בעיקר סופרים נטילת אחריות מצידו על אירועי טרור, אף שבשנים קודמות ארגון הטרור עשה זאת רק בחלק מהמקרים מכל הפיגועים שביצע בין היתר כדי להסוות את היקף חזרתו לפעילות מלאה.

יש הבדלים בין פעילותו של הארגון בסוריה ובעיראק: חוקרים שספרו עצמאית את הפיגועים שביצע הארגון בשנה האחרונה גילו ירידה של כ-40 אחוזים בהיקף פעילותו בעיראק. בה בעת, במחצית הראשונה של השנה הנוכחית הם ציינו כי דאעש ביצע 551 פיגועים באזורים שבשליטת ארה"ב והכורדים בסוריה. זו כמות גדולה פי שלושה ממה שספרו האמריקנים, למשל, ומשקפת מצב חמור הרבה יותר.

לטענת החוקרים, הדברים נכונים גם ביחס למאמצי הלוחמה בטרור שמבצעים האמריקנים, שנושאים פרות הרבה פחות בסוריה מאשר בעיראק. כמו כן, המתקפות של דאעש בסוריה לרוב קטלניות יותר, כוללות מספר גדול יותר של לוחמי הארגון מה שמעיד על כך שהארגון לא חוסך באנשיו, וכי מאמצי הגיוס שלו יעילים והן שמות להן למטרה יעדים אסטרטגיים. בנוסף, הארגון חזר לפעילות "אזרחית" יותר, כגון סחיטה, מיסוי והצבת נקודות מכס באזורים שבהן הוא פעיל.

ברחבי העולם, לדברי פרשנים, ממרץ 2023 עד מרץ 2024 נטל דאעש אחריות על 1,121 מתקפות. רק כ-30 אחוזים מהן, עם זאת, היו בסוריה ובעיראק. לשם השוואה, באותה תקופה בשנים 2019-2020 הארגון טען שביצע 3,301 מתקפות, ש-65 אחוזים מהן היו בשתי המדינות הללו. דאעש, אם כן, העביר חלק גדול מכובד המשקל שלו מחוץ למזרח התיכון, אך באותה נשימה יש לציין שהשתקמותו בסוריה ובעיראק עשויה להיות מהירה וקטלנית כמו שהייתה ההתעוררות המקורית שלו באמצע העשור שעבר.

וכאילו לא היה די בצרות, בשבוע שעבר הכריזו הרשויות הכורדיות בסוריה על חנינה כללית למאות אנשי דאעש שהוחזקו בבתי הכלא שלהן. בסך הכול כלאו שם הכורדים בערך עשרת

אלפים לוחמים, שמהם 2,000 זרים שמדינות האם שלהם מסרבות לקלוט. כעת, הם הודיעו, מאסרי עולם יופחתו ל-15 שנות מאסר, ואסירי עולם שסובלים ממחלות ישוחררו באופן מיידי, כמו גם אסירים בני 75 ומעלה. החנינה לא חלה על פעילים שנלחמו בכוחות הכורדיים או פעילים שהשתמשו בחומרי נפץ קטלניים, ולפי ההערכות היא תכלול כ-600 אזרחים סורים שנכלאו בשל אשמות טרור והשתייכות לדאעש.

השפעה איראנית

למרות שאולי החשש הגדול יותר הוא מהתעוררות של דאעש בסוריה, צבא ארה"ב התייחס בהודעה שפרסם בשבוע שעבר למצב גם בעיראק וכנראה לא עשה זאת בטעות. בימים אלה ממש ממשל ביידן מנהל משא ומתן קדחתני עם הממשלה בבגדד על העברת המקל של המלחמה בארגון הטרור הקיצוני לידי כוחות הביטחון המקומיים. כחלק מהמהלך הזה מול הממשלה בבגדד שנחשבת ידידותית במיוחד לאיראנים, ואולי אפילו מופעלת על ידיהם ארה"ב צפויה להסיג חלק נכבד מכוחותיה מהמדינה, אם לא את כולם.

בשבוע שעבר נפגש מזכיר ההגנה האמריקני, לויד אוסטין, עם מקבילו העיראקי מוחמד אלעבאסי. היה זה הסבב השני של הדו-שיח לשיתוף פעולה ביטחוני בין ארה"ב לעיראק. מטרתו, לדברי האמריקנים, היא לבצע מעבר בין מאבק בטרור בהובלת הקואליציה הבינלאומית שקמה למלחמה בדאעש, ליחסים בילטרליים בין ארה"ב ועיראק שמטרתם להילחם בטרוריסטים הקיצוניים. ארה"ב נותרת מחויבת לביטחונה של עיראק גם במקרה של מעבר כזה, הכריז אוסטין.

הפנגטון מדגיש מאוד את העניין הזה האמריקנים לא נסוגים מעיראק, אלא רק מסיימים את פעילות הקואליציה הבינלאומית במדינה, והם עצמם צפויים להמשיך לפעול שם. לא בטוח שהעיראקים מסכימים עם הניתוח הזה. ראש הממשלה מוחמד שיאע א-סודאני נתון תחת לחץ רב לקדם נסיגה מהמדינה של כוחות בינלאומיים, בעיקר אמריקניים. ארה"ב, מצידה, מודאגת שנסיגה כזו תוביל לעלייה מחודשת של דאעש.

על אף החששות האמריקניים, נראה שהעסקה בין הצדדים נמצאת על סף סיכום. בהודעה שהוציאו הצדדים בשבוע שעבר לא צוינה מסגרת זמנים, אך נאמר כי המשלחות מאשרות את "ההזמנה של ממשלת עיראק [לארה"ב] לתמוך בכוחות הביטחון העיראקיים במאבקם בדאעש", לצד הבטחה עיראקית לשמירה על הכוחות האמריקניים.

כיום מחזיק צבא ארה"ב כ-2,500 חיילים בעיראק. בגדד, לפי מקורות ששוחחו עם העיתון אל-ערביה, רוצה שיציאתם תחל כבר השנה, ותסתיים לכל המאוחר בשנה הבאה. סבב קודם של השיחות נקטע עקב המתקפה של המיליציות הפרו-איראניות על חיילים אמריקנים בירדן, שבה נהרגו שלושה אנשי כוחות הביטחון של ארה"ב.

גורמי צבא אמריקניים מלינים, בשיחות שאינן לציטוט, כי מדיניות ממשל ביידן להפחתת

המתיחות מול איראן וארגוני השלוחה שלה באזור מונעת מצבא ארה"ב לבסס את ההרתעה שלו בעיראק, כולל מול גורמים כגון דאעש. יתרה מכך, למעלה מ-180 מתקפות של ארגוני השדולה האיראניים על כוחות צבא ארה"ב הגבילה את האפשרות של החיילים האמריקנים לצאת מבסיסיהם, מה שהפחית מאוד מאפשרויות הפעולה שלהם נגד דאעש. רק בשבוע שעבר חודשה האש על בסיס עין אל-אסד בעיראק אחרי תקופה ארוכה של שקט יחסי, כאשר ארבע רקטות נורו עליו. מהירי לא נפגע איש.

בהערת אגב, חשוב לציין כי אם דונלד טראמפ ייבחר בנובמבר לנשיאות, ייתכן שהוא לא בהכרח ישפר את המצב של הכוחות האמריקניים בעיראק. טראמפ דגל ועודנו דוגל ובוודאי גם סגנו המיועד – בבדלנות אמריקנית, וישמח לפנות את הכוחות ולהותיר למזרח התיכון להתמודד עם צרותיו בעצמו.

לפי שעה מסתמן, מכל מקום, שהאמריקנים אכן ישאירו לפחות חלק קטן מכוחותיהם בעיראק. קיימת מחלוקת על היקפם ותפקידיהם, אך כנראה הם ימלאו תפקיד מייעץ כלשהו לצבא העיראקי. בעוד שארה"ב מוכנה להסיג את כוחותיה מבסיס עין אל-אסד, היא מתעקשת על המשך הנוכחות הצבאית בבסיס האווירי אל-חריר במחוז ארביל, בין היתר לצורך תיאום המאבק באנשי דאעש בסוריה השכנה משהו שהממשלה הסורית מתנגדת לו בחריפות.

ואכן, לנוכחות האמריקנית בעיראק יש גם השפעה על המלחמה בדאעש בסוריה. כפי שלמדו שתי המדינות היטב, חציית הגבול לא מסובכת במיוחד. אם ארגון הטרור יבחר להעביר חלקים מכוחותיו מסוריה כדי להתמקד בחיילים העיראקים, נסיגת צבא ארה"ב מהאזור לא תיטיב עם בגדד.

הטראומה של בלינקן

ייתכן שההודעה של פיקוד המרכז האמריקני על עלייתו של דאעש, שבה דובר באופן פרטני על עיראק, נועדה להפעיל לחץ על בגדד לקראת המשא ומתן על נסיגת הכוחות של צבא ארה"ב. אולי הגנרלים האמריקנים ביקשו לשקף את האיום כלפי חוץ כדי לעורר חשש בקרב העיראקים מתסריט אימים של עליית דאעש עקב הסתלקותם מהאזור.

הדברים הללו גם נפלו על אוזניים קשובות. החנינה שהכריזו הכורדים למחבלי דאעש בכלא עוררה רגשות אימה בקרב תושבי מוסול ומחוז נינווה. התושבים פרסמו הודעה שבה ציינו כי הם חוששים מחידוש של המראות של 2014 ומהאפשרות שאנשי דאעש ישובו לגבולות נינווה. יושב ראש המועצה הביטחונית של מחוז נינווה אמר כי האסירים המשוחררים שוחררו ליד גבולות עיראק "ללא פיקוח". ממשלת עיראק בתגובה הגדילה את כמות הסיורים שלה לאורך הגבול עם סוריה, וציידה אותם בנשק מיוחד למניעת הברחות.

במדינה שבה הנזק של המלחמה מול ארגון הטרור כלל לא שוקם במלואו, אפילו לא קרוב לכך, ניתן להבין את החשש הציבורי. לפי דברי מזכיר המדינה האמריקני אנתוני בלינקן בשבוע שעבר,

בעיראק ישנם עדיין למעלה ממיליון עקורים שברחו מבתיהם עקב עלייתו של דאעש, כולל כ-300 אלף יאזידים. הוא הוסיף כי אלפים מבני הקהילה עדיין נעדרים.

במצב כזה, ברור שאיש אינו מעוניין לראות את חזרתו של ארגון הטרור לגדולה בעיראק. עם זאת, נראה שההשפעה האיראנית והלחץ להסגת הכוחות של ארה"ב חזקים יותר מהחשש הציבורי מדאעש. קרוב לוודאי שהלחץ הזה גם יושב על בסיס איבה משמעותי בקרב אזרחי עיראק לארה"ב עצמה שנאה למדינה שהכניעה אותם פעמיים בחצי המאה האחרונה, ואף גרמה הרס ונזק עצומים.

האמריקנים עצמם בוודאי לא להוטים לעזוב את עיראק. מלבד המאמץ הצבאי העצום, הם גם השקיעו כמות כסף אדירה, למעלה מ-3.5 מיליארד דולר, בשיקום עיראק. הם בנו מערכת קשרים מסועפת, וניסו למנוע ממדינה מזרח-תיכונית נוספת להידרדר לכאוס. אלא שעכשיו בדיוק זה מה שיכול לקרות שם.

בלינקן עצמו, אגב, היה חלק מהצוות שעבד תחת הנשיא ברק אובמה כאשר דאעש הגיח לאוויר לעולם, שנים ספורות לאחר שהנשיא הדמוקרטי החליט להסיג את הכוחות האמריקניים מעיראק ואז בתגובה לאיום החדש נאלץ להחזיר אותם. לכאורה, סביר להניח שהוא לא יוותר בקלות כה גדולה על הצלחת המהלך להבסת הארגון ויאפשר לו להשתקם.

ומצד שני, בכל זאת מדובר בממשל ביידן, זה שהצליח לצאת מאפגניסטן עם הזנב בין הרגליים, וזה שלוחץ על ישראל לצאת מעזה בלי שאנחנו מסיימים שם את העבודה נגד חמאס. חצי עבודה זה כבר הרגל שלו, אז לא ברור אם אפשר לצפות ממנו למשהו אחר גם בחזית העיראקית.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 31.07.2024.